

WSTĘP

Bezpieczeństwo obywateli i bezpieczne funkcjonowanie państwa powinny stanowić wartości podlegające szczególnej ochronie. Do podstawowych czynników, które mają wpływ na szeroko rozumiany stan bezpieczeństwa należy zaliczyć przede wszystkim sprawne funkcjonowanie służb porządku publicznego, organów ścigania, skutecznie działający wymiar sprawiedliwości, a także zdolność do efektywnego prognozowania przewidywanych zagrożeń przestępczością i innymi zjawiskami patologicznymi.

Najważniejszym zadaniem państwa jest więc stworzenie rozwiązań organizacyjno-prawnych umożliwiających zapewnienie bezpieczeństwa, zarówno zewnętrznego, jak i wewnętrznego. Przez pojęcie bezpieczeństwa państwa należy rozumieć, nie tylko sprawy związane ze strzeżeniem porządku prawnego określonego w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, lecz również ochronę życia, zdrowia i mienia obywateli oraz majątku ogólnonarodowego przed bezprawnymi zamachami ze strony agresora czy przestępcy.

Ocena stanu bezpieczeństwa wewnętrznego państwa jest najczęściej dokonywana na podstawie statystyk policyjnych, sądowych, bardziej lub mniej obiektywnych opinii polityków, przedstawicieli administracji publicznej, dziennikarzy. W demokratycznym państwie ocena stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego powinna jednak należeć przede wszystkim do społeczeństwa. Ocena ta powinna być oczywiście weryfikowana przez organy władzy państwowej, samorządowej, organizacje pozarządowe, gdyż tylko zaangażowanie wielu podmiotów w ten proces może jej nadać kształt zgodny z rzeczywistością.

W Polsce, od początku lat dziewięćdziesiątych obserwuje się znaczny wzrost zagrożenia przestępczością, zwłaszcza zorganizowaną i narkotykową. Ma on przede wszystkim podłoże ekonomiczne, ale również społeczne.

Brak możliwości znalezienia pracy zmusza do poszukiwania różnorodnych sposobów zdobywania środków w celu zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych. Ubóstwo i bieda bardzo często implikują zachowania niezgodne z prawem, które początkowo mogą przejawiać się w dokonywaniu drobnych przestępstw, najczęściej przeciwko mieniu, aby w konsekwencji tworzyć struktury przestępczości zorganizowanej, która wskazuje na alternatywne sposoby zdobywania środków finansowych. „Rasizm ekonomiczny”, bezwzględna polityka rynku, moralna i ekonomiczna degradacja społeczeństwa, które mają swoje źródło w promocji nihilistycznych wzorców zachowań, tworzą

swoistą grupę życiowych *outsiderów*, którzy w akcie desperacji nie wahają się nawet przed popełnianiem przestępstw.

Wraz ze wzrostem przestępczości rośnie wśród społeczeństwa w pełni uzasadnione poczucie zagrożenia.

Bardzo groźnym i nasilającym się zjawiskiem, którego rozpoznanie staje się głównym zadaniem Policji, jest przestępczość zorganizowana. Ostatnie analizy spraw operacyjnych i procesowych, prowadzonych przez jednostki Policji zajmujące się walką z przestępczością zorganizowaną, pozwalają na wskazanie głównych tendencji występujących w tego rodzaju przestępczości. Są nimi:

- wzajemne przenikanie się różnych kategorii kryminalnych w ramach jednej grupy przestępczej. Przedmiot jej zainteresowania zależy jest od sytuacji rynkowej, kontaktów i możliwości osobowych, finansowych, marketingowych, wyposażenia w środki techniczne itp., przez co tym samym, przestępczość zorganizowana staje się pomostem między przestępczością pospolitą i gospodarczą.
- doskonalenie metod działania w różnych sferach gospodarki i życia społecznego. Powoduje to powstawanie nowych mechanizmów przestępczych, wielokrotnie wykorzystujących „luki w prawie” i niedoskonałości systemu kontroli.
- kumulacja nielegalnego kapitału i proceder „prania brudnych pieniędzy” z wykorzystaniem systemu finansowego, w tym sektora bankowego, ubezpieczeniowego i rynku papierów wartościowych. Do procederu legalizacji środków finansowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł wykorzystywano już najnowocześniejsze techniki, sprawdzone w krajach Europy Zachodniej, jak transferpricing (zaniżanie lub zawyżanie cen towarów będących przedmiotem wymiany handlowej między podmiotami powiązanymi), przerzucanie dochodów do podmiotów przejmowanych lub tworzonych w tzw. rajach podatkowych, wykorzystywanie fikcyjnych podmiotów gospodarczych, wykorzystywanie mniejszości narodowych do dokonywania transakcji finansowych o charakterze międzynarodowym.
- coraz częstsza agresja, charakteryzująca działania zorganizowanych grup przestępczych (egzekucje, porwania osób, tortury, akty terroru kryminalnego). Brutalizacja form działania tego rodzaju grup kryminalnych wynika z ich wzmożonej rywalizacji o strefy wpływów, co ma związek m.in. z działaniami represyjnymi Policji i wyeliminowaniem części dotychczasowych liderów najgroźniejszych grup kryminalnych.
- umiędzynaradawianie się grup przestępczych i zwiększanie terenów kontrolowanych przez poszczególne grupy przestępcze,

- wzrost zainteresowania zorganizowanych grup przestępczych najnowszymi rozwiązaniami w zakresie informatyzacji (komunikacji) i powiązane z tym zagrożenia przestępczością, np. z wykorzystaniem kart płatniczych czy globalnej sieci Internet,
- wchodzenie w porozumienia przestępcze z przedstawicielami organów administracji publicznej coraz wyższego szczebla, politykami, angażowanie do działań kryminalnych wysokiej klasy specjalistów, np. doradców podatkowych i inwestycyjnych, prawników renomowanych kancelarii adwokackich, pracowników firm informatycznych, naukowców o profilu politechnicznym, bankowców,
- korumpowanie urzędników państwowych, funkcjonariuszy Służby Więziennej, prokuratorów, pracowników urzędów skarbowych.

Na początku XXI wieku, najgroźniejszą patologią społeczną nadal pozostaje narkomania. W niej samej oraz w powiązanej z nią przestępczości, przede wszystkim zorganizowanej, zaszły zmiany jakościowe, mające decydujący wpływ na wskaźniki statystyczne w tym zakresie. Należy do nich zaliczyć w szczególności:

- zmiany w strukturze spożycia narkotyków charakteryzujące się wzrostem popytu na środki syntetyczne, pojawianiem się środków zamiennych (substytutów), środków o bardzo silnym działaniu, mieszanek środków odurzających i środków o działaniu jeszcze nieznanym, a także środków łatwych w konsumpcji,
- dominację przestępczości zorganizowanej związanej z produkcją i obrotem narkotykami, charakteryzującej się wysoką specjalizacją i profesjonalizmem działania,
- występowanie różnych zjawisk kryminalnych i używanie przemocy w transakcjach związanych z obrotem narkotykami (np. użycie broni palnej),
- częste zmiany *modus operandi*, tras przesyłek i metod ukrywania narkotyków podczas przemytu,
- wzrost liczby przestępstw pospolitych związanych z przestępczością narkotykową, np. włamania, fałszerstwa, kradzieże,
- stale wzrastającą liczbę młodocianych narkomanów oraz sprawców czynów karalnych mających związek ze zjawiskiem narkomanii.

Informacje, które można znaleźć w Sprawozdaniu „**Zagrożenie przestępczością zorganizowaną i narkotykową w Polsce w 2001 r.**”, a dotyczące problematyki przestępczości zorganizowanej i narkotykowej, zawierające dane statystyczne w tym zakresie, prognozy zagrożeń, dotyczą zjawisk oraz zachowań niezwykle szkodliwych i niebezpiecznych z punktu widzenia poprawnego funkcjonowania społeczeństwa. Przedstawiono w nim również ocenę działań podejmowanych przez służby porządku publicznego, podległe Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji, w kontekście zwalczania tego rodzaju przestępczości.

W powyższym Sprawozdaniu, w dużej mierze wykorzystano informacje przekazane przez Komendę Główną Policji (Centralne Biuro Śledcze) oraz Komendę Główną Straży Granicznej (Zarząd Operacyjno – Śledczy). W związku z tym, wyżej wymienione podmioty należy traktować, obok Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (Departamentu Porządku Publicznego) - inicjatora opracowania Sprawozdania, jako pełnoprawnych współautorów tego przedsięwzięcia.

ZAGROŻENIE PRZESTĘPCZOŚCĄ ZORGANIZOWANĄ I NARKOTYKOWĄ W POLSCE W 2001 ROKU.

POLICJA

Efekty rozpoznania

Wydziały CBS KGP objęły kontrolą łącznie 5.281 osób (w 2000 r. - 4.201), w tym 744 liderów, działających w 485 grupach przestępczych (w 2000 r. - 405).

Wśród osób objętych kontrolą figuruje 11 osób nieletnich (9 osób w sprawach narkotykowych, 1 osoba w sprawie dot. przerzutu nielegalnych uchodźców i 1 osoba w sprawie dot. korumpowania urzędników).

Z uwagi na swój skład narodowościowy, grupy przestępcze posiadały następujący charakter: 388 - polski, 77 - międzynarodowy, 9 – etniczny (tj. jednonarodowy), 11 - rosyjskojęzyczny.

Łącznie zlikwidowano 240 grupy, w tym: 187 polskich, 46 międzynarodowych, 1 etniczną i 6 rosyjskojęzycznych.

Rozpoznawane grupy przestępcze zajmowały się działalnością:

- stricte kryminalną- 159,
- związaną z przestępczością narkotykową-134,
- związaną z przestępczością gospodarczą- 129,
- multiprzestępczą- 63.

Bezpośrednim zainteresowaniem operacyjnym objętych było łącznie 367 (w 2000 r. - 120) cudzoziemców.

Wymiernym efektem spraw prowadzonych w okresie 01.01. - 31.12.2001 r. jest wartość zabezpieczonego mienia (samochody, konta bankowe i inne, z wyłączeniem ujawnionego przemytu narkotyków i innych towarów), szacowana na blisko 56.000.000 PLN (w ub. r. 46.630.050 PLN, 300.650 USD i 65.000 DM). W wyniku działań operacyjnych i procesowych w 75 sprawach odzyskano mienie wartości ponad 132.000.000 PLN (w ub. r. 105.545.760 PLN), głównie w postaci samochodów, papierosów, alkoholu, paliwa.

W omawianym okresie w sprawach prowadzonych w związku z przestępczością narkotykową zabezpieczono prekursory o wartości 1.677.200 PLN oraz narkotyki o łącznej szacunkowej wartości 110.000.000 PLN, w tym:

- 195 kg amfetaminy (w 2000 r. 141,6 kg),
- 208 kg heroiny (w 2000 r. 119,3 kg)
- 75 kg marihuany,
- 45 kg kokainy (w 2000 r. 4 kg),
- 9 kg haszyszu.

W wyniku współpracy z innymi służbami krajowymi i policjami zagranicznymi ujawniono i zabezpieczono przemyt znacznej wartości, w tym:

- papierosy - o wartości 36.167.736 PLN (w 2000 r. 15.271.000 PLN),
- alkohol - na łączną kwotę ponad 6.000.000 PLN,
- 421,9 kg narkotyków - o szacunkowej wartości 64 mln PLN.

Wydziały CBS KGP ujawniły w 2001 roku 132 przypadki korupcji. Z tej liczby doprowadzono do potwierdzenia procesowego w 63 przypadkach.

Zjawisko korupcji odnotowano głównie w sferze funkcjonowania:

- administracji terenowej - 13 przypadków, w tym 5 potwierdzonych procesowo (w 2000 r. - 73, w tym procesowo potwierdzonych - 35);
- administracji centralnej - 6 przypadków, w tym 2 procesowo potwierdzone;
- policji - 22, 14 procesowo potwierdzonych (w 2000 r. - 23, procesowo potwierdzonych - 7);
- urzędów celnych - 27 przypadków, ustalonych procesowo 13 (w 2000 r. 17 tylko operacyjnie);
- wymiarze sprawiedliwości - 16, 8 potwierdzonych procesowo (w 2000 r. 10, 3 potwierdzone procesowo);
- agendy finansowe państwa - 11, w tym 7 procesowo potwierdzonych;
- inne - 37 przypadków, w tym 14 potwierdzono procesowo.

Łączna wartość ujawnionych korzyści majątkowych zamknęła się kwotą:

- 1.371.100 PLN w sprawach potwierdzonych procesowo (w 2000 r. - 55.000 PLN);
- 5.331.200 PLN w pozostałych przypadkach (w 2000 r. - 23.625 PLN i 3.300 USD).

Efekty procesowe

Efektem czynności operacyjnych w omawianym okresie było wszczęcie 582 postępowań przygotowawczych oraz zakończenie 745 postępowań. Jednocześnie policjanci CBS udzielili dwukrotnie więcej niż przed rokiem pomocy w czynnościach procesowych na rzecz innych jednostek policji krajowej i zagranicznej 1.433 przypadki (w 2000 r. - 717).

Największa liczba postępowań prokuratorskich dotyczyła spraw z zakresu przestępstw:

- narkotykowych -135,
- przeciwko obrotowi gospodarczemu i przemytowi towarów - 93,
- rozbojów drogowych i innych - 68,
- wymuszeń haraczu - 28,
- zabójstw - 25,
- zorganizowanej kradzieży samochodów - 13.

W toku prowadzonych dochodzeń i śledztw, zgromadzono materiał dowodowy pozwalający na przedstawienie 7.439 zarzutów (w 2000 r. - 5.797) 3.218 podejrzanym (w 2000 r. - 2.312).

Zarzuty z art. 258 kk. (udział w grupie przestępczej) przedstawiono 30% ogólnej liczby podejrzanych (2001 r. - 968, 2000 r. - 643), w tym: 926 - narodowości polskiej, 42 - narodowości obcej.

Zarzut z art. 299 kk. (pranie pieniędzy) postawiono 82 podejrzanym, z czego 97% stanowią podejrzeni narodowości polskiej.

Decyzją sądu zastosowano następujące środki:

- areszt tymczasowy - 1.621 (1.247 w 2000 r.),
- dozór policyjny -566 (396 w 2000 r.),
- poręczenie majątkowe - 248 (153 w 2000 r.),

Ponadto wydano 149 listów gończych (w 2000 r. - 77).

W czasie czynności procesowych w 2001 r. zabezpieczono mienie w wysokości 45.765.412 PLN (w 2000 r. ponad 93 mln PLN). Odzyskano mienie o łącznej wartości 139.436.497 PLN (w 2000 r. - 27.380.000 PLN).

Stan przestępczości zorganizowanej

Prowadzone w 2001 roku działania CBS KGP pozwoliły na dalsze poszerzenie rozpoznania zjawiska przestępczości zorganizowanej oraz na ujawnienie kolejnych mechanizmów działania grup przestępczych.

Należą do nich w szczególności:

- rozwój lokalnych grup przestępczych, w tym na terenach przygranicznych, gdzie koncentruje się „obsługa” grup przestępczych działających w głębi kraju oraz grup przestępczych, działających w tranzycie przez Polskę;
- umocnienie pozycji polskich grup przestępczych w zakresie kradzieży samochodów luksusowych w Europie Zachodniej oraz pojazdów ciężarowych w Niemczech, a także kontrola ich przemytu na Wschód i Południe;
- dążenie do opanowania rynku nielegalnego obrotu bronią i materiałami wybuchowymi przez sprawców

- rosyjskojęzycznych (pozostawiając zasadniczo polskim grupom obrót nią na rynku wtórnym);
- rosnący udział obywateli byłego ZSRR wśród polskich grup przestępczych, w tym w charakterze liderów tych grup, wynikający m.in. z przeświadczenia członków grup, że ob. Ukrainy czy Białorusi nie może być podstawionym policjantem lub agentem;
 - multiprzestępcza działalność grup oraz jej coraz szersze zainteresowanie lokowaniem przestępczych zysków w działalność gospodarczą, akcje giełdowe, obrót bankowy i wyprowadzanie pieniędzy z Polski;
 - zapewnianie anonimowości członków grup poprzez prowadzenie przez nich działalności w regionach odległych od miejsca zamieszkania oraz regularne (co 1-2 lata) przebranzawianie się grup i zmiany terenu działania;
 - szeroko praktykowane udzielanie podmiotom gospodarczym lichwiarskich pożyczek, w celu ich przejęcia;
 - korumpowanie urzędników publicznych (w tym policjantów) zapewniające grupie dopływ informacji służących realizacji przestępczych działań oraz ich ochronę;

Gangi przestępcze stanowią niekiedy najlepszego (wręcz pożądanego przez część pozbawionych perspektyw młodych ludzi) pracodawcę, spychając kolejne pokolenia absolwentów oraz ludzi opuszczających zakłady karne w środowiska kryminalne.

Zyski z drobnej przestępczości kryminalnej służą finansowaniu poważniejszych przestępstw (handel bronią, narkotykami, wyłudzenia i pranie pieniędzy), te zaś umożliwiają osłonę „drobnych” sprawców przed odpowiedzialnością karną. Służy temu organizacja działań przestępczych i ich zabezpieczenie, a w przypadku ujawnienia sprawcy zastraszanie świadków oraz pomoc w ukryciu podejrzanego i asysta prawna lub socjalna dla jego rodziny.

Rozbicie łańcucha przestępczych struktur i powiązań wymaga skoncentrowanych, równoczesnych wysiłków organów ścigania i policji kilku państw. Zrealizowane przez CBS sprawy wskazują, że coraz częściej poszukiwani w Polsce sprawcy znajdują schronienie przed wymiarem sprawiedliwości i doskonałą fach zagranicą, zapewniając (na zasadzie wzajemności) możliwość ukrycia się zagranicznych członków gangów na terenie naszego kraju.

Preferowanym sposobem ukrywania nielegalnych dochodów przestępczych jest nadal ich inwestowanie w nieruchomości i działalność gospodarczą (w tym głównie poprzez członków bliższej i dalszej rodziny) oraz korumpowanie przedstawicieli aparatu państwowego i wymiaru sprawiedliwości, władz samorządowych i instytucji finansowych. Dostępne grupom przestępczym środki pozwalają nie tylko na korumpowanie, ale i zatrudnianie fachowców

z wielu dziedzin życia gospodarczego, prawników, konsultantów i adwokatów. Kontrolowani przez środowiska przestępcze doradcy wykrywają luki prawne, wykorzystywane następnie do działalności przestępczej (głównie finansowej i gospodarczej), podczas gdy Policja ujawnia je dopiero w trakcie działalności operacyjno-procesowej.

Zagrożenia kryminalne

Posiadane materiały operacyjne (w tym potwierdzone procesowo) wskazują, że do najpoważniejszych zagrożeń w dziedzinie przestępstw kryminalnych należą obecnie następujące kategorie przestępstw:

- nielegalny obrót bronią i materiałami wybuchowymi;
- terroryzm kryminalny, tj. przestępstwa popełniane z użyciem broni lub materiałów wybuchowych (w tym szczególnie o charakterze porachunkowym);
- wymuszanie haraczy i uprowadzenia dla okupu;
- napady rabunkowe na banki oraz na kierowców przewożących wartościowe towary;
- kradzieże pojazdów;
- fałszerstwa dokumentów i środków płatniczych;
- czerpanie korzyści z zorganizowanej prostytucji (handel ludźmi).

Działania CBS w 2000 i 2001 roku pozwoliły na częściową neutralizację najpoważniejszego ugrupowania przestępczego (tzw. Pruszkowa), działającego praktycznie na terenie całego kraju. W minionym roku zatrzymano kolejnych 22 (w tym 5 zagranicą) a aresztowano 19 członków tej grupy. Pięciu innych jest nadal poszukiwanych listami gończymi i znajduje schronienie poza granicami kraju.

Ważnym osiągnięciem jest także likwidacja kilkunastu grup przestępczych, działających w różnych częściach kraju, a przejmujących „interesy Pruszkowa”. Dotyczy to m.in. neutralizacji kilku grup woj. mazowieckiego (w tym: nowodworskiej - aresztowano 27 osób, siedleckiej - 21 aresztowań), a także działających na Śląsku i Pomorzu.

Zorganizowany proceder napadów na kierowców obejmował w prowadzonych przez CBS sprawach m.in. przypadki ścisłego współdziałania kilku lokalnych grup przestępczych, dokonujących ponadto zabójstw na zlecenia, wymuszeń przy użyciu terroru kryminalnego, handlu bronią i narkotykami. Stwierdzono, że w proceder wymuszeń i oszustw angażują się w roli liderów również kobiety.

Spektakularnym przykładem transgranicznej działalności przestępczej była w 2001 r. działalność 2 zlikwidowanych grup przestępczych, liczących ponad 50 osób, specjalizujących się w dostarczaniu polskim firmom leasingowym kradzionych na terenie Niemiec pojazdów. We współpracy z policją niemiecką ustalono, że proceder ten nie byłby możliwy bez udziału zamieszkałych tam na stałe Polaków. Grupie tej udowodniono kradzież 182 samochodów, z czego odzyskano 64 o wartości 22 mln zł.

Ważnym zjawiskiem obserwowanym w 2001 roku były także stosunkowo częste uprowadzenia dla okupu. Trend ten nie znajduje odbicia w oficjalnych statystykach, ponieważ wiele takich przypadków, zwykle dotyczących osób z przeszłością kryminalną lub działających w szarej strefie gospodarczej, nie jest zgłaszana policji. Znamiennym elementem, zwłaszcza na terenach przygranicznych, są także częste powiązania ofiar z działalnością przemytniczą.

Obok multiprzestępczego charakteru działalności kryminalnej grup zorganizowanych, ich ważną charakterystyczną cechą są ściśle powiązania międzynarodowe (najczęściej z Polakami zamieszkałymi na stałe w innych krajach i uwikłanych w prowadzoną tam działalność przestępczą). Sięgają one przede wszystkim krajów Europy Środkowej oraz Skandynawii, ale także innych krajów Unii Europejskiej oraz obu Ameryk.

Przykładem takich powiązań jest rozbitcie w 2001 roku w Katowicach międzynarodowej grupy trudniącej się produkcją i dystrybucją fałszywych banknotów 100 dolarowych, a także przemytem kokainy z Ameryki Południowej do krajów Europy Zachodniej (m.in. Danii, Szwecji).

Fałszerstwa dokumentów dokonywane są na zlecenie grup przestępczych także w kontrolowanych przez nie drukarniach prywatnych i punktach poligraficznych. Stwierdzono m.in., że zaopatrywały one w doskonale podrobione dokumenty podróży nielegalnych emigrantów z wielu krajów Azji i b. ZSRR, sprowadzanych w ramach procederu „handlu żywym towarem” przez słowackie i polskie grupy przestępcze. W Nowym Sączu zabezpieczono w tej sprawie m.in. ponad 10.000 gotowych wiz słowackich.

Uzyskane w 2001 roku przez CBS informacje potwierdzają nasilanie się zagrożenia „handlem żywym towarem”, a zwłaszcza eksploatacji prostytutki. Proceder ten ma charakter zorganizowany i międzynarodowy, oraz zapewnia przestępcom znaczne dochody. Wymaga zatem podjęcia skoordynowanego przeciwdziałania KWP i wydziałów CBS oraz współpracy z organami administracji lokalnej, pomocy społecznej, lokalnymi społecznościami.

Zagrożenie terroryzmem kryminalnym

W 2001 odnotowano w całym kraju 88 eksplozji (w 2000 r. - 161), w tym 63 o charakterze terroru kryminalnego (w 2000 r. - 141.). Oznacza to spadek liczby wybuchów o 45,3% , w tym o cechach terroru - o 55,3%. W 2001 roku największe zagrożenie wybuchami terrorystycznymi występowało na terenie

województw: mazowieckiego (20), wielkopolskiego (9), oraz kujawsko-pomorskiego i zachodniopomorskiego (po 6).

W 2001 roku znacznie zmniejszyła się także liczba ofiar wybuchów, w tym: śmiertelnych - 12 (w 2000 r. - 16), rannych - 35 (w 2000 r.-51). Dotyczy to także ofiar terrorystycznych zamachów bombowych: zabici - 2 (w 2000 r. - 6), ranni - 11 (w 2000 r. -18).

Jednostki Policji ustaliły w 2001 roku 224 podejrzanych w sprawach związanych z użyciem lub posiadaniem materiałów wybuchowych, z których większość została tymczasowo aresztowana.

W 2001 roku zabezpieczono między innymi: 68 urządzeń wybuchowych, 88 granatów oraz 493,0 kg materiałów wybuchowych.

Występowanie aktów terroru z użyciem materiałów wybuchowych ma przede wszystkim charakter kryminalny i porachunkowy, dotyczący rozliczeń przestępczych lub ewentualnych (faktycznych lub fikcyjnych) zobowiązań. Eksplozje służą mają zastraszaniu przestępczej konkurencji lub nawet fizycznej eliminacji rywali. Sporadycznie wykorzystywane bywają także do wywierania nacisków na przedstawicieli ochrony prawa (prokuratorów, policjantów) lub innych funkcjonariuszy publicznych (celników, przedstawicieli Urzędów Kontroli Skarbowej, administracji państwowej i samorządowej).

Poważnym źródłem pochodzenia materiałów wybuchowych są pozostałości po II wojnie światowej.

Realizowane przez CBS sprawy wskazują, że pomimo wielu udanych realizacji w tym zakresie i likwidacji kilku sieci przemytniczych nadal utrzymuje się zagrożenie przemytem materiałów wybuchowych i broni ze Słowacji, Czech i krajów b. ZSRR, a także z krajów Unii Europejskiej.

Grupy przestępcze z terenu województw przygranicznych nawiązały współpracę z międzynarodowymi gangami przemycającymi broń i materiały wybuchowe oraz pośredniczą w ich dostawach w kierunku Wschód-Zachód, tranzytem przez Polskę. Część tej broni oferowana jest krajowym grupom przestępczym.

W związku z atakiem terrorystycznym w Nowym Jorku dnia 11.09.2001 r., Wydział IV CBS KGP wyznaczony został do koordynacji międzynarodowej współpracy i działań antyterrorystycznych Polski. Nawiązano i na bieżąco realizowano współpracę międzynarodową z Roboczą Grupą Policyjną ds. Terroryzmu (PWGT), oficerami łącznikowymi policji w Polsce oraz krajowym biurem Interpolu oraz z UOP i Strażą Graniczną. W wyniku prowadzonych działań uzyskano, a następnie poddano weryfikacji, analizie lub pogłębieniu

kilkaset informacji, w tym dotyczących łącznie 561 osób podejrzewanych o działalność terrorystyczną na świecie.

Zebrane dotychczas dane nie wskazują na bezpośrednie zagrożenie terroryzmem islamskim lub na przewidywalne wystąpienie aktów terroru o tym charakterze. Udział Polski w koalicji antyterrorystycznej, w tym w NATO, może jednak stanowić potencjalne zagrożenie ze strony ugrupowań terrorystycznych.

Przyjmuje się, że migrujący członkowie ugrupowań terrorystycznych, poszukujący schronienia na terenie innych krajów, mogą korzystać ze wsparcia swych rodaków, zamieszkałych m.in. na terenie Polski. Zagrożenie to, obok obywateli Afganistanu czy Iraku dotyczy również osób narodowości czeczeńskiej, podejmujących w Polsce m.in. działalność przestępczą związaną z przemocą (np. zabójstwa na zlecenia, porwania i napady z użyciem broni, porachunki przy użyciu materiałów wybuchowych).

Z uwagi na powyższe, nadal badane będą wszelkie informacje dotyczące ewentualnego zaplecza logistycznego lub finansowego ulokowanego w naszym kraju przez zagraniczne grupy terrorystyczne oraz wszelkie inne napływające sygnały i informacje na temat międzynarodowego terroryzmu.

Zorganizowana przestępczość narkotykowa

Polski rynek narkotykowy ulega zmianom. Rośnie liczba narkotyków „twardych” (heroina, kokaina), znajdujących się w nielegalnym obiegu, a także nasila się wypieranie z rynku amfetaminy, zastępowanej przez jej tabletkowane pochodne z grupy ecstasy.

Zorganizowane grupy przestępcze trudnią się nie tylko przemytem narkotyków, ale także organizowaniem siatki kurierskiej, punktów nadawczych narkotyków oraz miejsc zbytu na terenie kraju.

Odnotowano kolejne, nowe sposoby przemywania narkotyków, w tym płynnej amfetaminy do krajów skandynawskich.

Do najnowszych zjawisk należy także werbowanie obywateli polskich przez grupy jamajskie i nigeryjskie, działające na terenie Niemiec, Holandii i Włoch, jako kurierów przemytu narkotyków z Ameryki Płd.

W przemyt narkotyków na teren Polski coraz częściej angażują się grupy wietnamskie, wykorzystujące do tego celu posiadane zaplecze, związane z prowadzoną działalnością gospodarczą. Niepokojącym zjawiskiem jest także pojawianie się w Polsce przedstawicieli włoskiej mafii, poszukiwanych na terenie własnego kraju, a także rezydentów tureckich grup przestępczych, organizujących przemyt narkotykowy pod przykryciem legalnie prowadzonej działalności gospodarczej.

Innym, istotnym przykładem międzynarodowych powiązań przestępczości narkotykowej są ujawnione przypadki penetrowania przez zagraniczne grupy przestępcze z terenu Europy Zachodniej (głównie Niemcy i Holandia) polskiego

rynku firm chemicznych, handlujących prekursorami, celem ich nielegalnego pozyskania. Realizacja podobnej sprawy w Poznaniu pozwoliła na zabezpieczenie na terenie Niemiec 200 szt. ecstasy oraz kilkudziesięciu litrów BMK.

Przemyt amfetaminy do krajów skandynawskich prowadzony jest m.in. z wykorzystaniem transportu tirowego oraz nowego mostu łączącego Danię i Szwecję. Wzrasta także zainteresowanie przemytem amfetaminy do Niemiec przez Czechy. Przemyt ten prowadzony jest do Szwecji i Danii głównie drogą morską, ale po skutecznym zaostreniu kontroli w ramach polsko-szwedzkiej operacji „SIGSMUND”, także w połączeniu z drogą lądową (z Polski do Niemiec, a następnie promem). Droga powietrzna wykorzystywana jest przede wszystkim do przemytu ecstasy do USA.

Nadal utrzymuje się poważne zagrożenie przemytem heroiny i haszyszu na Szlaku Bałkańskim i Jedwabnym, a także udział Polaków w światowym przemyśle kokainy, prowadzący m.in. do wykorzystywania RP przez kartele Ameryki Południowej jako kraju wejściowego na rynki europejskie.

Przeciwdziałanie tym zagrożeniom wymaga ścisłej współpracy z policją USA, a również wielu krajów Unii Europejskiej (Wielkiej Brytanii, Francji, Hiszpanii, Holandii, Belgii, Niemiec, Szwajcarii, Włoch), przez które przebiega trasa oraz które stanowią główny cel międzynarodowego przemytu narkotykowego. Dlatego szczególnie istotne jest zapewnienie Polsce jak najszybszego dostępu do międzynarodowych baz danych europejskich (w tym EMDCC i EUROPOL) i aktywne podejmowanie partnerskiej współpracy dwustronnej w zwalczaniu przemytu narkotykowego.

Skalę procederu związanego z produkcją narkotyków syntetycznych w Polsce obrazuje zlikwidowanie w 2001 roku 12 nielegalnych laboratoriów (w całym 2000 r. - 14), z czego aż 7 zlokalizowanych było na terenie woj. mazowieckiego. Liczba likwidowanych co roku na tym terenie laboratoriów narkotykowych wskazuje, że nadal utrzymywać się będzie wiodąca rola warszawskich grup przestępczych w organizacji nielegalnej produkcji oraz międzynarodowego przemytu narkotyków.

Niezbędne jest dalsze, systematyczne przeciwdziałanie rywalizacji największych ugrupowań przestępczych w większych ośrodkach miejskich o poszerzenie stref wpływów na rynku narkotyków. Narkotykowe grupy przestępcze szybko reagują na podjęte wobec nich przeciwdziałanie organów państwa (np. szersze stosowanie zakupu kontrolowanego, zaostrenie przepisów narkotykowych), presję mediów i społeczeństwa. Przejawem tej reakcji jest pogłębiająca się konspiracja towarzysząca obrotowi środkami odurzającymi, a zwłaszcza wprowadzaniu ich do obiegu. W niektórych regionach, po likwidacji najbardziej prężnych grup stwierdzono wzrost cen narkotyków w sprzedaży detalicznej, a także znacznie bardziej skomplikowaną procedurę hurtowego zakupu narkotyków, stosowaną przez środowiska przestępcze.

Zorganizowane grupy przestępcze nadal rozwijać będą działalność z użyciem lokalnych sieci dealerskich, przy czym nasilać się będzie zainteresowanie rynkiem mniejszych ośrodków miejskich. Do nowych zjawisk i prognoz zaliczyć można również:

- upowszechnianie się hydroponicznych upraw konopi indyjskich w budynkach gospodarstw rolnych oraz na terenie dużych miast (piwnice).
- doskonalenie metod produkcji narkotyków syntetycznych w kierunku stosowania prekursorów spoza wykazu ustawowego, np. acetofenonu.
- upowszechnienie przewozu narkotyków w postaci rozpuszczonej, np. jako legalnie zadeklarowanego alkoholu i jednoczesne rozdrobnienie przemytu w postaci jednorazowego, ale częstego przewożenia dozwolonych ilości tak spreparowanego alkoholu („mrówczy przemyt”),
- próby rozbudowywania kanałów przerzutu narkotyków i prekursorów na terenach przygranicznych, m.in. z Czechami i Litwą.

Do ważniejszych efektów prowadzonych działań w 2001 roku należały m.in.:

- zlikwidowanie w Łodzi 4 kanałów przerzutowych amfetaminy (w ramach 9 prowadzonych spraw zatrzymano 26 podejrzanych oraz zabezpieczono 70 kg amfetaminy i 2 kg kokainy);
- rozbicie grupy przemytu narkotykowego z Turcji do Europy Zachodniej oraz zabezpieczenie jednorazowo 26 kg heroiny oraz 3 pojazdów. Zatrzymano 8 osób, którym przedstawiono m.in. zarzuty udziału w zorganizowanej grupie przestępczej;
- ujęcie w Poznaniu 7 podejrzanych o 5-krotny przemyt do Szwecji w 2000 r. łącznie 18 kg amfetaminy. W sprawie ściśle współdziałano z policją Niemiec i Szwecji oraz Strażą Graniczną.
- likwidacja w okolicach Warszawy gigantycznego laboratorium amfetaminowego, składającego 8 linii produkcyjnych oraz laboratorium przewoźnego. Zabezpieczono m.in. 8 kg czystej amfetaminy oraz 40 l BMK. Aresztowano 4 sprawców.

Zagrożenia w obrocie gospodarczym i zjawisko korupcji

Dostępne środki i podejmowane działania nie powalają dotychczas na powstrzymanie rozwoju zorganizowanej przestępczości w sterze ekonomicznej, chociaż dalszej poprawie uległo rozpoznanie tych zjawisk, a także skuteczność ich zwalczania, przede wszystkim w odniesieniu do wyłudzeń, przemytu, oszustw bankowych czy legalizacji przestępczych zysków.

Istotne znaczenie posiada także rosnąca wartość przejmowanych wartości pochodzących z wszelkich przestępstw zorganizowanych, w tym odzyskanego i zabezpieczonego mienia.

Rośnie także wykorzystanie przez prokuratury i sądy możliwości stosowania blokady lub zajmowania kont osób podejrzanych o przestępstwa ekonomiczne.

Najpoważniejsze zagrożenia przestępczością ekonomiczną w 2001 roku występowały najczęściej w sferze sektora państwowego (publicznego) i finansowego oraz dotyczyły przede wszystkim:

- oszustw i wyłudzeń towarów oraz usług;
- wyłudzeń finansowych (kredytów, odszkodowań);
- wyłudzeń mienia i kwot pieniężnych z prywatyzowanych spółek z udziałem Skarbu Państwa;
- przestępstw skarbowo-podatkowych w działalności gospodarczej;
- przemytu towarowego wielkiej wartości;
- wyłudzeń VAT na masową skalę m.in. w obrocie paliwowym oraz poprzez fikcyjny obrót towarowy (w tym z udziałem spółek offshore, zlokalizowanych w tzw. rajach podatkowych);
- rosnącego zaangażowania sprawców w „pranie pieniędzy”;
- wprowadzania nielegalnych środków pieniężnych za granicę.

Do częściej stosowanych form działania sprawców należy: fikcyjny tranzyt, eksport lub reeksport wysoko akcyzowych towarów, a także fałszowanie faktur i zawyżanie wartości towarów, służące wyłudzeniom podatku VAT oraz zaniżaniu opłat celnych. Stwierdzono, że przestępstwa przemytu (oraz część tzw. przestępstw podatkowych) organizowana i nadzorowana są przez „konsorcja” kierownicze, które planują, finansują i sterują procesem przestępczym, a uzyskane w ten sposób środki finansowe lokują na zagranicznych kontach bankowych, inwestują w nieruchomości lub w legalną działalność gospodarczą rejestrowaną na członków rodziny lub znajomych.

Przedmiotem zainteresowania grup przestępczych były m.in. oszustwa paliwowe, polegające na sprzedawaniu odbiorcom gorszej jakości paliwa, fałszowaniu dokumentacji i narażania Skarbu Państwa na wysokie uszczuplenie cła i podatku.

Zacieśniana współpraca jednostek podległych ministrowi finansów z wydziałami CBS, a także zmiany niektórych przepisów podatkowych i celnych (np. służące ograniczeniu mrówczego przemytu), wpłynąć powinny na coraz większe ograniczanie tych zjawisk.

W 2001 roku ujawniono przypadki legalizacji zysków z przestępstw. Polegały one m.in. na fikcyjnym transferze pieniędzy pochodzących z przemytu kosmetyków, na korumpowaniu urzędników miejskich i inwestowaniu przez ob. Włoch znacznych środków finansowych w remont krakowskich nieruchomości za pośrednictwem fikcyjnej spółki dokonującej ponadto wyłudzeń podatku VAT, a także na wielokrotnych przelewach znacznych kwot pieniężnych, pochodzących z nielegalnego obrotu paliwami, dokonywanych za pośrednictwem licznych firm oraz rachunków bankowych.

Rynek kapitałowy i ubezpieczeniowy także cieszy się coraz większym zainteresowaniem grup przestępczych, a środki finansowe pochodzące z przestępstw „prane” są również przy wykorzystaniu spółek notowanych na giełdzie.

W analizowanym okresie zagrożenie korupcją obejmowało m.in. następujące zjawiska: działanie na niekorzyść własnej firmy, spekulacyjny obrót nieruchomościami przy udziale władz samorządowych i organów koncesyjno-kontrolnych, czy wyłudzenia kredytów, dokonywane przy udziale kierownictwa placówek bankowych.

Ujawniono także przypadki działania na niekorzyść powierzonych sobie instytucji publicznych oraz powiązań wysokich urzędników ze środowiskami zorganizowanej przestępczości. Działania te doprowadziły m.in. do głośnych w mediach dymisji.

Obszarami administracji państwowej i samorządowej, najbardziej narażonymi na korupcję, są przede wszystkim wszelkie działania związane z wydawaniem rozmaitych dokumentów i zaświadczeń, przetargi publiczne i koncesje, a ostatnio także procedury przetargów i zamówień publicznych oraz nieuczciwa wycena majątku Skarbu Państwa i jego prywatyzacja.

STRAŻ GRANICZNA

Przestępczość związana z przemytem narkotyków

Straż Graniczna realizując zadania z zakresu ochrony granicy państwowej podejmuje również działania zmierzające do ujawnienia i uniemożliwienia przemytu narkotyków przez granicę państwową. Dzięki pogłębionej pracy operacyjnej i specjalistycznej kontroli ruchu w przejściach granicznych w 2001 r. osiągnięto wymierne rezultaty w tym zakresie. Ujawnienia narkotyków przez Straż Graniczną mają miejsce w wyniku analizy dokumentów podróży, przeszukań typowych skrytek w pojazdach przekraczających granicę; współpracy z zagranicznymi odpowiednikami SG, działań operacyjno-śledczych SG oraz współpracy z innymi służbami w kraju i za granicą.

W 2001 r ujawniono łącznie około 30 kg narkotyków szacunkowej wartości ponad 3 mln zł min, w tym:

- amfetaminę - 5,276 kg i 40 litrów BMK
- haszysz - 1,223 kg
- heroinę - 35 cm³ i 26,5 g
- kokainę - 4,764 kg
- konopie indyjskie - 245 g
- marihuanę - 3,972 kg
- ekstazy - 1 163 szt. i 2 kg

- słomę makową - 15 kg

Wybrane przypadki zatrzymań większych partii narkotyków w 2001 r.:

27 stycznia funkcjonariusze GPK Kołobrzeg wspólnie z funkcjonariuszami Policji zatrzymali ob. RP, który posiadał 2 kg amfetaminy. Ponadto w jego miejscu zamieszkania ujawniono 52 nasiona konopi indyjskich, a na terenie posesji sadzonki konopi indyjskich,

12 lutego funkcjonariusze Łużyckiego OSG, we wspólnych działaniach z funkcjonariuszami Policji ujawnili i zatrzymali 16 g amfetaminy i 15 litrów kompotu ze słomy makowej,

24 lutego funkcjonariusze Śląskiego OSG wspólnie z funkcjonariuszami Centralnego Biura Śledczego w trakcie likwidacji nielegalnej wytwórni narkotyków ujawnili i zatrzymali 2 kg czystej amfetaminy oraz duże ilości półproduktów,

26 lutego służba GPK Warszawa Okęcie wraz z funkcjonariuszami UC po przylocie samolotu z Frankfurtu zatrzymała ob. Rosji, u którego w bagażu (w podwójnych ściankach drewnianych rzeźbionych szkatułek) ujawniono i zatrzymano 4,836 kg kokainy,

23 marca funkcjonariusze Morskiego OSG wspólnie z funkcjonariuszami Policji w przeszukiwanym mieszkaniu ob. RP mieszkańca Koszalina ujawnili i zatrzymali 627 g amfetaminy, 8,4 g haszyszu i 1030 tabletek ekstazy,

12 kwietnia funkcjonariusze Łużyckiego OSG wspólnie z funkcjonariuszami Policji zatrzymali ob. RP, na posesji którego ujawnili i zatrzymali 15 kg słomy makowej,

25 października służba GPK Zebrzydowice (na granicy z Czechami) w pociągu relacji Warszawa - Praga ujawniła w skrytce pociągu 10588 g. amfetaminy przewożonej przez nieustalone osoby,

14 listopada służba GPK Kuźnica (na granicy z Białorusią zatrzymała 2 ob. Białorusi, którzy w zbiorniku na gaz instalacji zasilającej samochód osobowy usiłowali wwieźć do Polski 57 litrów prekursora grupy I-R o nazwie BMK, która umożliwia wytworzenie amfetaminy o szacunkowej wartości 91 200 zł,

24 listopada służba GPK Gdańsk w trakcie wjazdowej kontroli granicznej pasażerów promu „Silesia” ujawniła u obywatelki RP, której odmówiono wjazdu do Szwecji 300,88 g. amfetaminy i 57,07 g heroiny o łącznej wartości 97 400 zł.

Zarejestrowane, ujawnione przez Straż Graniczną narkotyki stanowią tylko część rzeczywistej liczby przypadków przemytu dokonywanego przez granicę państwową RP. Nie jest to zatem dostateczną przesłanką do charakteryzowania skali i dynamiki zjawiska. Niemniej jednak ze względu na cechy ujawnionego przemytu (rodzaj narkotyku, miejsce zatrzymania, kierunek przemytu, obywatelstwo zatrzymanych osób) stanowi przesłankę do potwierdzenia występowania następujących tendencji:

- zainteresowania grup przestępczych Polską jako krajem tranzytowym na szlakach narkotykowych,
- sprowadzania narkotyków do Polski na wewnętrzny rynek narkotykowy oraz przemytu prekursorów do wytwarzania amfetaminy,
- wywozu amfetaminy produkowanej w Polsce do krajów Europy Zachodniej i Północnej (głównie do Szwecji)
- przywozu niewielkich ilości narkotyków (najczęściej z Niderlandów i RFN) do tzw. wykorzystania indywidualnego.

W 2001 r. funkcjonariusze Straży Granicznej wszczęli 68 postępowań przygotowawczych (49 dochodzeń, 5 śledztw, 14 postępowań prowadzonych w trybie art. 308 kpk) w związku z ujawnionymi przypadkami naruszenia przepisów ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii.

Postępowaniami objęto 44 podejrzanych w tym 38 ob. RP, 2 ob. Białorusi, 2 ob. RFN, 1 ob. Rosji i 1 ob. Czech. Tymczasowo aresztowano 5 osób, 3 poddano dozorowi Policji.

Zakończono 60 postępowań, w tym 44 dochodzenia i 2 śledztwa, w związku z czym sporządzono 19 aktów oskarżenia przeciwko 23 osobom, 19 postępowań przekazano zgodnie z właściwością Policji i innym organom.

Realizując zadania z zakresu zwalczania przemytu narkotyków Straż Graniczna w oparciu o bilateralne porozumienia współpracuje z UOP, Policją, urzędami celnymi oraz służbami policyjnymi i granicznymi innych państw.

Ponadto uczestniczy w pracach Krajowego Centrum Informacji o Narkomanii i Narkotykach przy Krajowym Biurze ds. Przeciwdziałania Narkomanii.

Współpraca międzynarodowa Straży Granicznej w zakresie narkotyków obejmuje głównie wymianę informacji, udzielanie pomocy prawnej, korzystanie z pomocy szkoleniowej. Ponadto Straż Graniczna bierze udział w operacji antynarkotykowej „Sigismund” organizowanej przez służby policyjne, celne i graniczne Polski i Szwecji w ramach prac Grupy Zadaniowej ds. Zwalczania Przystępności Zorganizowanej Państw Regionu Morza Bałtyckiego. W wyniku wspólnych działań w okresie od września 2000 do sierpnia 2001 zatrzymano łącznie 70 kg amfetaminy, 2 kg heroiny oraz 27 osób. Wkładem Straży Granicznej było m.in. przekazywanie informacji przez Morski OSG stronie szwedzkiej w wyniku czego zatrzymano 2 obywateli RP za przemyt 10, 2 kg amfetaminy.

Nielegalna migracja o znamionach przestępczości zorganizowanej

Z analizy stanu prawnego i efektów ścigania wynika, że głównym przedmiotem działań Straży Granicznej w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej jest nielegalna migracja oraz, mające zorganizowany charakter, naruszenia prawa karnego w obrocie towarowym z zagranicą.

W 2001 roku zatrzymano 1.331 (w 2000 r. 598) migrantów w 94 (w 2000 r - 44) grupach liczących 10 osób i więcej, wśród których było 894 (w 2000 r. 397) Azjatów. Zdecydowanie wśród zatrzymanych dominowali Afgańczycy - 479 (w 2000 - 274), Wietnamczycy - 201 (w 2000 - 54) Irakijczycy - 114 (w 2000 - 29) i Rumuni - 108 (w 2000 - 35). Na zachodnim odcinku w 64 (w 2000 - 29) grupach zatrzymano ogółem 855 (w 2000 - 404) migrantów, w tym 545 (w 2000 - 238) Azjatów. Dane te obejmują również grupy zatrzymane przez stronę sąsiednią.

Ponadto w 189 (w 2000 - 208) małych grupach (od 5 do 9 osób) zatrzymano 1.206 (w 2000 - 1.297) migrantów, w tym 659 (w 2000 - 408) Azjatów. Tu również dominowali Afgańczycy. Najwięcej tego rodzaju grup zatrzymano na odcinku granicy z Niemcami - 160 (w 2000 - 182) i z Ukrainą, - 15 (w 2000 - 9). Największe nasilenie grupowych przekroczeń granic wbrew przepisom zanotowano na odcinkach strażnic Zgorzelec, Tuplice, Zasięki, Łęknica, Gubin - na zachodnim oraz Ustrzyki Górne - na wschodnim odcinku granic państwowej. W sprawie organizowania innym osobom przekraczania granicy państwowej wbrew przepisom prowadzono 121 (w 2000 - 61) postępowań przygotowawczych, aczkolwiek nie wszystkie z nich nosiły znamiona przestępczości zorganizowanej, przyjmując chociażby definicję takiej przestępczości wypracowanej przez Europol lub zawartej w Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej. Zarzuty popełnienia tego przestępstwa przedstawiano 180 (w 2000 - 89) podejrzanym, w tym 129 (w 2000 - 68) obywatelom Rzeczypospolitej Polskiej. Nadto, prowadzono 4 (w 2000 - 6) postępowania przeciwko 16 (w 2000 - 15) podejrzanym o udział w zorganizowanej grupie lub związku mającym na celu przestępstwo, w tym wypadku zajmującej się przemytem ludzi. Zjawiskiem wartym podkreślenia jest, że tam gdzie liczba zatrzymanych grup jest największa, to znaczy na granicy zachodniej - liczba podejrzanych o organizowanie przekraczania granicy jest bardzo niska, tylko 32 (w 2000 - 18) podejrzanych. Natomiast na wschodnim odcinku granicy państwowej - liczba podejrzanych o to przestępstwo jest wysoka - 118 (w 2000 - 57) podejrzanych. Odwrotna proporcja dotyczy podejrzanych o udzielanie pomocy - na zachodnim odcinku - 196 (brak danych za 2000 r) podejrzanych, na wschodnim – żadnego.

Dane procesowe świadczą, że jedynie niewielka część migrantów podejmuje indywidualne i samodzielne próby pokonania całej drogi do Polski, bądź dalej do Europy Zachodniej. Pozostali korzystają z pomocy zorganizowanych grup przestępczych. *Modus operandi* tych grup jest charakterystyczny dla sposobu działania zorganizowanych struktur przestępczych (mafijnych lub im podobnych). I tak celem ich działania jest przede wszystkim zysk. W przypadku nielegalnego przetrzutu przez granice ludzi, kształtuje się on bardzo wysoko i osiągany jest przez oferowanie nielegalnych świadczeń. Zysk, a nie przemoc, jak się dość powszechnie sądzi,

stanowi istotę przestępczości zorganizowanej. Przemoc używana jest wówczas jeżeli prowadzi do zysku lub go chroni - na przykład do wymuszenia zapłaty albo dla uniknięcia odpowiedzialności karnej przez zastraszenie świadków. Formą stosowanej przemocy psychicznej jest między innymi rozdzielanie członków rodziny migrantów, tak aby żaden z nich, obawiając się o bezpieczeństwo pozostałych, nie mógł zaszkodzić organizatorom przestępstwa. Liderzy zorganizowanych grup przestępczych, celem zalegalizowania zysku podejmują legalną lub półlegalną działalność gospodarczą. To pozwala im egzystować na wypadek czasowego zneutralizowania grupy. Zgromadzony majątek pozwala korzystać z usług wysokopłatnych obrońców, doradców podatkowych i innych. Wreszcie wysokie zyski z przestępstwa umożliwiają korumpowanie funkcjonariuszy.

Cechą granicznej przestępczości zorganizowanej jest również jej międzynarodowy charakter. Z przeprowadzonych przez Straż Graniczną postępowań przygotowawczych wynika, że przerzutem na znaczną skalę migrantów z państw azjatyckich oraz niekiedy z Afryki, zajmują się międzynarodowe grupy przestępcze. Swe ośrodki mają zwłaszcza w krajach byłego ZSRR, a także w południowej Azji i na Bliskim Wschodzie. Członkowie tych grup, przede wszystkim organizatorzy, nierzadko korzystając z legalnego pobytu, rezydują w europejskich krajach tranzytowych lub docelowych.

Charakterystyczna dla omawianych grup jest ich organizacja na wzór dobrze funkcjonującego przedsiębiorstwa lub hierarchicznych struktur wojskowych. Dobór wykonawców jest bardzo staranny, nadto egzekwuje się surową odpowiedzialność za wykonywanie powierzonych zadań.

Należy podkreślić staranne planowanie przestępczych działań, ich konspirację oraz precyzyjną koordynację także w skali międzynarodowej, po obu stronach granicy i na trasie liczącej niekiedy wiele tysięcy kilometrów.

Przemyślany *modus operandi* obejmuje również wariant na wypadek ujawnienia przerzutu. Organizatorzy przerzutu pozbawiają nielegalnych migrantów dokumentów i pieniędzy, instruując jednocześnie, że mogą ubiegać się o status uchodźcy, że nie powinni po zatrzymaniu podawać swoich rzeczywistych danych personalnych, informować, że nie mają ukończonych 17 lat, nakłaniają do nie ujawniania znajomości języka, którym funkcjonariusze zatrzymujący będą próbować nawiązać z nimi rozmowę. Uzyskanie i weryfikacja tych danych znacząco wydłuża postępowanie karne lub administracyjne.

Podnieść należy, że metody działania sprawców, wraz z intensyfikacją działań organów ścigania, ulegały modyfikacjom. Podczas gdy w pierwszym okresie nasilenia tej przestępczości mieliśmy do czynienia z przemytem grup liczących wielu migrantów, wykorzystywaniem do przerzutu statków powietrznych, angażowaniem w proceder przestępczy ludności pogranicza (bezrobotnych, emerytów), budowaniem struktury grup przestępczych

w oparciu o koligacje rodzinne, organizowaniem „dziupli” w pobliżu granicy państwowej, oczekiwaniem na przerzut nawet przez dłuższy czas, tak później grupy przestępcze organizowały niewielkie liczebnie grupy migrantów - 5 - 10 osób, bezpośrednio po przerzucie grupy transportowano w głąb kraju lub bezpośrednio na granicę zachodnią, pobyt grup w strefie nadgranicznej trwał krótko, cudzoziemcy pozostawiani byli bezpośrednio przy granicy, gdzie wskazywano im kierunek marszu, przewodnicy nie przekraczali granicy razem z grupą (legalnie przekraczali granice w przejściu granicznym, po czym odbierali grupę po stronie sąsiedniej), stosowano bardziej wyrafinowane metody kamuflażu np. użycie do przewozu przerzuconej grupy samochodu typu śmieciarka, samochodów nabywanych na podstawie fałszywych dokumentów lub dokumentów należących do osób bezdomnych, używanie przez grupy przestępcze specjalistycznego sprzętu łączności.

Z przedstawionej charakterystyki dobitnie wynika, że ujawnienie, a zwłaszcza udowodnienie zorganizowanej przestępczości związanej z nielegalnym przekraczaniem granicy państwowej jest procesem wyjątkowo skomplikowanym, żmudnym, pracochłonnym i czasochłonnym.

Dodatkowe trudności spowodowane są również osobowością sprawców przestępstw, mentalnością i odmiennością kultur migrantów. Trzeba też wspomnieć o wyjątkowo mocnej solidarności wszystkich uczestników procedury nielegalnej migracji.

Równolegle z nielegalną migracją - traktowaną jako przestępstwo główne, występują tzw. przestępstwa towarzyszące. Są to przede wszystkim fałszerstwa dokumentów. Przy obecnym poziomie graficznej techniki komputerowej oraz łatwym dostępie do wysokiej jakości papierów, maszyn, urządzeń i farb drukarskich, istnieje i jest wykorzystywana możliwość wytwarzania niemal wszelkich dokumentów występujących w obrocie prawnym i gospodarczym.

Ocena realizacji działań podejmowanych przez Straż Graniczną w celu zwalczania przestępczości zorganizowanej związanej z nielegalną migracją

1. W ściganiu granicznej przestępczości zorganizowanej Straż Graniczna współdziała z Policją, urzędami celnymi, UOP, organami administracji rządowej i samorządowej, a także innymi podmiotami zobowiązanymi do partycypowania w ochronie porządku prawnego.
2. Zorganizowanej przestępczości granicznej nie sposób skutecznie zwalczać lokalnie, w skali regionu, czy poszczególnego kraju. Ważne miejsce w działalności Straży Granicznej zajmuje z tego względu współpraca międzynarodowa, w tym z niemieckim partnerem. Współpracę tę cechuje wysoka jakość, a co za tym idzie, skuteczność podejmowanych wspólnych przedsięwzięć. Nową jakość w tym zakresie niewątpliwie przyniesie realizacja przepisów umowy z dnia 18 lutego 2002 roku między Rządem RP

a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy policji i straży granicznych na terenach przygranicznych. Współpraca organów straży granicznych obejmować będzie przeciwdziałanie zagrożeniom bezpieczeństwa i porządku publicznego w zakresie zadań straży granicznych. Dotyczyć to będzie w szczególności zapobiegania przekraczaniu wbrew przepisom granicy oraz przemieszczania wbrew przepisom przez granicę niebezpiecznych i powodujących zagrożenie substancji i przedmiotów. W celu zapobiegania nielegalnemu przekraczaniu granicy oraz zwalczania i zapobiegania przestępczości związanej z przemytem osób na wspólnej granicy państwowej, zgodnie z przepisami umowy, mają być zorganizowane służby wymiany informacji, które dotyczyć będą ruchów migracyjnych, ich rozmiarów, składu oraz możliwych kierunków docelowych, przypuszczalnych szlaków migracyjnych i wykorzystywanych środków transportu a także organizacji zajmujących się przemytem osób przez granicę.

3. Zorganizowana przestępczość graniczna, podobnie jak przestępczość zorganizowana traktowana jako całość, są obecnie zjawiskiem występującym w znacznie zaawansowanym stadium rozwoju. Polska jako teren występowania tego zjawiska nie jest krajem odosobnionym, występuje ono w wielu innych państwach, w tym w Europie Zachodniej. Organizowanie nielegalnej migracji należy do najbardziej dochodowych form działania zorganizowanych międzynarodowych grup przestępczych. Całkowita likwidacja w Polsce owych form naruszenia prawa środkami, których stosowanie bywa dozwolone w państwach demokratycznych, jest trudna ale możliwa. Za realne należy uznać kontrolę tego zjawiska i ograniczanie jego rozmiarów poprzez skuteczne i skoordynowane działanie wszystkich organów zobowiązanych do ochrony porządku prawnego. Znaczące ograniczenie omawianej kategorii przestępstw możliwe jest poprzez szersze wykorzystanie procedur prawnych i kwalifikowanych form pracy operacyjnej. Omawiany cel można osiągnąć poprzez zastosowanie strategii i taktyki tożsamej jak w odniesieniu w ogóle do zwalczania przestępczości zorganizowanej. Powinna ona w szczególności polegać na rozbijaniu i dezintegracji struktur przestępczych i pozbawianiu ich bazy materialnej.
4. W naszym kraju, najbardziej odpowiedzialnym organem w zwalczaniu przestępczości związanej z przemytem ludzi jest Straż Graniczna. Jednocześnie, organ obarczony taką odpowiedzialnością, do 2001 roku, nie miał dostatecznych umocowań prawnych dostosowanych do aktualnych potrzeb ścigania przestępstw. Szczególnie negatywne w tym aspekcie były uregulowania dotyczące właściwości miejscowej Straży Granicznej. Regulacja ta - właściwość miejscowa - obejmowała (poza jednym wyjątkiem - prowadzenia pościgu za sprawcami przestępstw) tylko obszar strefy nadgranicznej. Utrzymywanie tak określonej właściwości miejscowej jest

anachronizmem. Stąd też nowe uregulowania prawne - nowelizacja ustawy o Straży Granicznej - przyznały rozszerzenie w zakresie właściwości miejscowej do działania również w głąb kraju. Uzyskano w ten sposób zachowanie ciągłości akcji ścigania, w tym nie tylko pościgu za sprawcami przestępstwa, ale również czynności procesowych i wspierających je działań operacyjnych. W strefie nadgranicznej co prawda finalizują się przestępstwa przekroczenia granicy wbrew przepisom, ale akcja przestępstwa trwa tu krótko. Przestępcy i przemycańcy ludzie bezzwłocznie przemieszczają się w głąb kraju. To w głąb kraju znajdują się centra decyzyjne, punkty kontaktowe. Na granicy zaś działają jedynie wykonawcy i to najniższego szczebla.

5. Istotne komplikacje nie tylko natury proceduralnej, ale także w praktyce wykrywczej wynikały również z braku precyzyjnego uregulowania właściwości rzeczowej Straży Granicznej. Kodeks postępowania karnego również tej właściwości nie precyzuje. W rezultacie tylko kilka przestępstw zaliczanych było ze względu na istotę rzeczy do tzw. granicznych i należących bezspornie do właściwości rzeczowej Straży Granicznej. Co do pozostałych nie było jednolitego poglądu, czy Straż Graniczna może i powinna je ścigać, jeśli tak, to czy aż do zakończenia postępowania przygotowawczego. Ważną, w tym względzie wskazówką postępowania powinna być praktyka przyjęta przez jednostki organizacyjne prokuratury, jednakże i tam była ona niejednolita. W efekcie nierzadko nie wiadomo było, zwłaszcza w początkowym stadium, kto jest gospodarzem sprawy. Sytuacja taka wyjątkowo niekorzystnie wpływała na jakość ścigania i jego rezultaty. Stąd też w znowelizowanej ustawie o Straży Granicznej precyzyjnie określono właściwość rzeczową formacji.
6. Kolejnym istotnym elementem zmian, jest przyznanie Straży Granicznej prawa do kontroli korespondencji oraz zakupu kontrolowanego, a także stosowania środków technicznych umożliwiających uzyskanie w sposób tajny informacji w zakresie ścigania przestępczości zorganizowanej. Niewątpliwie przyczyni się do podniesienia skuteczności rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania tego typu przestępczości. Na dzień dzisiejszy trwają intensywne prace legislacyjne dotyczące przepisów wykonawczych w tym obszarze.
7. Wraz ze zmianami przepisów obowiązującego prawa, Straż Graniczna wprowadza również zmiany strukturalno - organizacyjne zarówno komórek wykonujących czynności dochodzeniowo - śledcze jak i operacyjno - rozpoznawcze. Celem podniesienia skuteczności działań Straży Granicznej, na szczeblu centralnym utworzono Zarząd Operacyjno - Śledczy. Nastąpiło tym samym zespolenie pracy operacyjno - rozpoznawczej, począwszy od jak najwcześniejszych jej stadiów, oraz działalności dochodzeniowo - śledczej. Pozwoli to między innymi na podniesienie efektywności ścigania karnego, a w szczególności w zakresie analizowania i prognozowania zagrożeń,

ustalenia priorytetów, kierunków i metod działań operacyjno - rozpoznawczych, wspomagania postępowań przygotowawczych równoległe prowadzonymi działaniami operacyjnymi w formach adekwatnych do potrzeb procesowych, współwykonawstwo zadań, współodpowiedzialność za osiągnięte efekty. W chwili obecnej trwają prace nad drugim etapem reorganizacji w tym zakresie w komendach oddziałów Straży Granicznej, gdzie planuje się powołanie wydziałów operacyjno - śledczych i grup operacyjno - śledczych.

WNIOSKI

W Sprawozdaniu „Zagrożenie przestępczością zorganizowaną i narkotykową w Polsce w 2001 r.” starano się dokładnie przedstawić istniejący stan rzeczy w dziedzinie przestępczości zorganizowanej i narkotykowej, w tym nowe jej formy i tendencje.

Przestępczość zorganizowana ulega nieustającym przeobrażeniom. Za każdym razem, gdy dochodzi do spektakularnego wydarzenia, np. gdy dochodzi do krwawych gangsterskich porachunków lub gdy ofiarą bandytów pada policjant, wybucha dyskusja – co robić, by skutecznie przeciwstawić się bandytom.

Prawdziwy sukces w walce z zorganizowaną przestępczością będzie możliwy tylko wtedy, gdy celem działania Państwa staną się ekonomiczne podstawy jej funkcjonowania.

Być może, wzorem wielu państw, należy wprowadzić do polskiego systemu prawnego zasadę przeniesienia ciężaru dowiedzenia o legalności zgromadzonego majątku na oskarżonego¹.

Bez możliwości odebrania przestępcom owoców nielegalnej działalności nie może być mowy o skutecznym przeciwdziałaniu zorganizowanemu przestępstwu.

¹ W wielkiej Brytanii sąd może orzec przepadek mienia zgromadzonego przez przestępcę w ciągu 6 lat przed popełnieniem zarzucanych mu czynów (dotyczy to przestępstw narkotykowych). We Włoszech, Austrii, Francji oraz w USA, oskarżeni w sprawach narkotykowych i członkowie tzw. grup zorganizowanych muszą sami udowodnić, że ich majątek nie pochodzi z nielegalnych źródeł.